

Fermin Muguruza: «Se m'estremeix el cos només d'explicar què va significar l'1 d'Octubre»

Entrevistem, en col·laboració amb Crític, el músic i activista que té al barri de Sant Andreu el seu punt d'ancoratge català | El músic basc presenta aquest mes la seva primera pel·lícula d'animació, «Black Is Beltza»

Fermin Muguruza | Xavier Mercadé

L'1 d'octubre de 1988 va ser l'última vegada que **Kortatu** va pujar a un escenari. La primera banda de **Fermin Muguruza** (Irun, 1963) és tota una referència per a la música basca, però també per a l'escena reivindicativa. Trenta anys després, **Muguruza** va ser a Barcelona per defensar les urnes d'un col·legi electoral durant l'1-O. Des de sempre, el músic irunès ha tingut una forta relació amb Catalunya. Aquest mes presenta la seva primera pel·lícula d'animació, *Black Is Beltza*, un relat de ficció ple de referències biogràfiques amb una banda sonora col·lectiva gravada i produïda a l'antiga fàbrica Fabra i Coats, amb Rau?l Fernández 'Refree'.

Vas néixer a Irun el 1963 i vas viure la societat basca dels vuitanta durant la joventut. Què recordes de la teva infantesa?

L'any 68, quan tenia cinc anys, ETA va cometre el primer atemptat planificat contra el policia Melitón Manzanás, al barri de Lapize d'Irun, on jo vivia. Aquell dia va ploure molt i hi ha una frase típica que la gent de la nostra generació coneix dels seus pares: "Plou més que el dia que van matar Melitón Manzanás".

I, a partir d'aquí, què va marcar la teva trajectòria cultural, social i política?

Davant de casa meva hi havia la Sindical, un col·legi on la gent estudiava per accedir a diferents gremis de treball. Als 9 anys recordo que no podia dormir i m'havia d'estar assegut. Vaig començar a patir asma crònica i no existien els inhaladors magnífics que et tornen a la vida en un moment. Moltes vegades, per la finestra a les set del matí, veia com de sobte grups de treballadors i d'estudiants el primer que feien era tallar la Nacional-I que passava per sota de casa. Fets com aquest em van marcar com a persona, per poder entendre el meu esdevenir posterior. Recordo que els meus pares si arribaven tard a la nit el primer que feien era venir a l'habitació on dormíem en una llitera els tres germans: el gran **Jabier, Iñigo** i jo. El meu pare mirava si jo era al llit, perquè automàticament me n'anava a la sala d'estar perquè no podia dormir. Tot aquest patiment personal, sobretot quan em faltava la respiració, el recordo com una etapa personal molt dura, unida al mateix temps a la tensió política i laboral que hi havia als carrers, perquè vivia en un lrun fronterer, una zona molt castigada...

Castigada per la crisi, la situació econòmica laboral i la repressió?

Sí, en aquella època el gran objectiu era tallar la frontera d'Irun, que sempre havia estat una zona de contraban. A més, per descomptat, també hi va haver un altre moment clau: la mort de Franco. I just abans les manifestacions contra les últimes execucions del franquisme de Jon Paredes 'Txiki' i Àngel Otaegi i tres membres del FRAP, el 27 de setembre de 1975. Jo tenia dotze anys i llavors Euskadi era una manifestació permanent, amb vagues contínues... i tot això em va marcar molt.

Com van ser aquells anys d'adolescència i la teva primera militància?

Les primeres accions van ser als tretze anys. Per a mi no va existir ni la preadolescència ni l'adolescència, automàticament vaig passar a fer premilitància juvenil en grups rebels. La meua vida va fer un tomb quan vaig viure les manifestacions per la llibertat dels presos, el 1976, amb la *ikurriña* il·legalitzada, o l'assassinat d'un jove d'Irun, Yosu Zabala, a les festes d'Hondarribia. Jo estava amb els meus pares i l'**Iñigo** a un altre poble, però el germà gran havia anat a les festes. Hi havia por, perquè no sabíem si hi havia més morts i per primera vegada vaig sentir els pares parlar entre ells en euskera perquè no els entengués la gent del voltant. El meu pare el parlava molt bé i la mare el xampurrejava més o menys. Vam tornar ràpidament a Irun per veure què passava, coneixíem els familiars de Zabala, i per primer cop vaig veure a la policia apallissant la gent a les manifestacions. Des de llavors, no he tingut mai la necessitat que als meus malsons hi apareguessin monstres extraordinaris, perquè sempre han estat imatges de policies que em perseguien i em fotien una pallissa.

En quina situació es trobava la llengua a Euskadi en aquell moment?

Estem parlant dels anys setanta. A la ciutat industrialitzada d'Irun gairebé ningú parlava euskera, de fet estava a punt de perdre's com a llengua d'ús quotidià. Molts dels que sabien parlar-lo no el transmetien perquè tenien por i volien evitar possibles represàlies als seus fills. La Guàrdia Civil era per tot arreu i parlar euskera era pràcticament entès com una provocació. Si sentien una paraula en la teua llengua t'emportaves un cop.

Tot aquest panorama va ser el detonant del teu activisme?

Les nostres primeres accions van ser sortir a pintar la *ikurriña*, que no es va legalitzar fins el 1977. El primer cop de porra que vaig rebre va ser per portar aquesta bandera rebel i antifeixista pintada a la carpeta. Sortint del col·legi vaig intentar tapar-la amb el braç però un policia nacional ja em va etzibar un cop de porra. I mentre fugia corrents un altre policia em trepitjava la carpeta.

Quina va ser la teua primera militància?

La meua premilitància activa va ser als comitès antinuclears. El 1979 vam muntar grans marxes antinuclears per aturar la central nuclear de Lemoiz. Llavors ja hi havia un debat molt important sobre si la lluita armada havia de deixar pas a una altra lluita no violenta, el mateix que va passar a Irlanda, tot i que després del *Bloody Sunday* ja no es va tornar a abordar fins al cap de molt de temps.

Hi ha algun fet equiparable al País Basc que marquí un punt i apart en la història?

Sempre faig un paral·lelisme que em sembla significatiu. A Tudela, en una manifestació al Polígon de Tir de Las Bardenas, la Guàrdia Civil va tallar un pont perquè la gent no hi arribés. Els manifestants, entre els quals també hi havia nens, es van asseure al mig de la carretera i en l'acció va morir l'activista ecologista veneçolana Gladys del Estal després de rebre un tret al cap. Com a resposta a aquells fets es va formar un grup de resistència passiva, no violenta. Va ser un dels fets que va afectar molta gent de la meua generació, i ens va fer prendre una posició política.

La música també és una manera de respondre a la repressió. Què escoltàveu?

Escoltàvem la música censurada als anys seixanta, i que s'havia introduït de contraban. Els discos de **Mikel Laboa**, per exemple, es portaven clandestinament des del País Basc del nord, travessant la frontera per Irun, i es repartien entre la gent. Aquesta història l'explico a *Black Is Beltza*. La pel·lícula és part de la meua vida, perquè aquell any vaig projectar moltes coses que després serien molt importants per entendre tot el que he fet.

La música ha estat clau en la teua vida.

Hi ha tres elements clau que van determinar la ideologia d'un jove de setze anys l'any 1979: la mort de Gladys del Estal, la revolució sandinista i, sobretot, el mític disc de **The Clash** *London Calling* (Epic, 1979), que ens va fer bullir el cap. Escoltàvem tot el que ens arribava, teníem una relació directa amb l'escena musical de Bilbao i també per descomptat amb Londres, més enllà de l'enorme expedició de nens refugiats bascos que fugint de la Guerra Civil espanyola es van establir al barri de Hackney, on també vivien molts jamaicans. El punk ens va influir molt ràpid. Gràcies a la connexió amb Iparralde podíem escoltar tota aquesta música a les botigues de discos.

Així va néixer la llavor de Kortatu?

Ens agradava el reggae, però escoltar *London Calling* va ser un cop fortíssim. A més, el 1981 va ser definitori, perquè mesos abans de fer 18 anys es va produir l'intent de cop d'Estat de Tejero i vam anar a Bilbao a un concert de **The Clash**, que presentava *Sandinista!* (Epic, 1980). Llavors estudiava Pedagogia -perquè creia i segueixo creient que a través de l'educació es pot transformar el món-, quan vaig decidir crear la meua primera banda, **Kortatu**, amb la idea d'apostar per la pedagogia del xoc, el punk-rock. Dos anys més tard vaig escriure una cançó nihilista, "El último ska de Manolo Rastaman", i vam anar fent nous temes amb el meu germà Iñigo fins que el 1984 es va incorporar Matti a la bateria, vam gravar una maqueta i vam començar a fer concerts.

La república de l'1 d'Octubre

Sempre has tingut relació amb Catalunya. Arnaldo Otegi va dir a Catalunya Ràdio: "A falta d'ETA, l'Estat ha convertit Catalunya i els independentistes en el seu enemic intern". Com veus la situació política?

No estic gens d'acord amb aquesta afirmació, a Catalunya se l'ha d'entendre per si sola. En canvi, respecte a la llibertat d'expressió, ja he explicat moltes vegades que el laboratori de la repressió estatal es va aplicar al País Basc, quan els únics cantants censurats érem els bascos o es van tancar diaris abertzales. Tota l'experimentació de la repressió, amb l'excusa que tot era ETA, posteriorment s'ha anat exportant a la resta de l'Estat. Per això la meua relació amb Catalunya sempre ha estat molt directa. Amb **Kortatu**, a més d'una *ikurriña* a l'escenari, al costat de la meua guitarra també hi apareixia sempre una estelada. Per exemple, aquesta imatge es pot veure a la contraportada del disc *Azken Guda Dantza* (Oihuka, 1988), que significa 'l'última dansa de guerra'. El vam gravar quan ens van arribar notícies que hi hauria una primera taula de negociacions d'ETA amb l'Estat espanyol, que va tenir lloc a Algèria.

Fermin Muguruza amb Negu Gorriak. Foto: Xavier Mercadé

Darrerament has viscut una llarga temporada a Catalunya, arran de l'exposició gràfica i la gravació a l'Arts Santa Mònica del disc *Black Is Beltza ASM Sessions* (Kasba Music / Talka Records, 2016) i la residència a l'antiga fàbrica Fabra i Coats.

La meua relació amb Catalunya s'ha fet més estreta gràcies als dos mesos que vaig estar comissariant una exposició a l'Arts Santa Mònica de Barcelona, a partir de la novel·la gràfica *Black Is Beltza*, creada juntament amb l'escriptor Harkaitz Cano i el dibuixant Jorge Alderete, inaugurada el juny del 2016. Com a resultat, vam presentar un disc amb **Chalart 58** amb les sessions enregistrades a l'ASM editat pel Joni D. de Kasba. A partir d'aquella experiència va sorgir una residència a l'antiga fàbrica Fabra i Coats, amb una instal·lació que reflexionava sobre el lligam entre els paisatges fabrils del passat i la ciutat digital del present. Vaig viure quatre mesos a Sant Andreu, i després d'aquest temps ja m'he convertit en un andreuenc.

Durant aquest temps també has après a parlar català amb fluïdesa.

Amb tots els meus amics propers, com el Joni de Kasba, el Gerard, la Míriam, la Marta o el **Yacine Belahcene** -que va ser la primera persona amb qui vaig anar a Algèria- vaig fer el salt de començar a parlar en català, em van ajudar molt. Després d'aprendre euskera, també parlo francès, anglès, castellà... i vaig pensar que si havia d'estar-me a Catalunya havia d'aprendre el català. No és el mateix parlar amb una persona en la seva llengua que en una altra. Hi ha una sèrie de components intrínsecs que només es poden arribar a entendre si també parles la seva llengua.

Com vas viure l'1-O?

La vigília del referèndum vaig estar amb les CUP, perquè soc amic íntim d'Anna Gabriel i David Fernández, a qui conec des de fa molts anys quan era a l'ateneu La Torna, de Gràcia. Abans de ser parlamentari i arran dels nostres concerts censurats el 2004 va penjar una pancarta a l'Apolo on posava 'Benvingut **Fermin Muguruza i la Kontrabanda**'. Jo he estat en la formació de les CUP des de l'inici, i quan el van elegir a ell, aquella mateixa nit ho vam estar celebrant, perquè jo era a

Barcelona. Vam estrenar el ?famós' eslògan: ?President, president, David Fernàndez president'. Per tot plegat, dos dies abans de l'1 d'octubre vaig venir a donar suport a les CUP i vaig interpretar dues cançons en directe a una escola, "La línea del frente" i "A la calle". Totes les manifestacions es van convertir en el clam d'?Els carrers seran sempre nostres'.

I va arribar el dia del referèndum...

Em va tocar anar a l'Ateneu l'Harmonia de Sant Andreu, perquè és el barri d'on em sento ara mateix, a Catalunya. Des de primera hora del matí vam veure com l'Estat espanyol començava a pegar la gent, els cops de la Policia Nacional. Vam estar durant tot el dia en tensió, amb un helicòpter sobrevolant-nos. Com a tothom, ens arribaven imatges de la policia, missatges virals... Jo estava en contacte amb els amics catalans, cadascú defensant el seu col·legi electoral. Encara se'm posa la pell de gallina i se m'estremeix el cos només d'explicar què va significar l'1 d'Octubre, tot i que la policia no va venir a reprimir a Sant Andreu. És el mateix que crec que els passa a tots els catalans que hi van ser, i a tota la gent de fora que vam venir a donar-hi suport. La consigna repressiva del ?no votareu' era resposta amb la nostra ?votarem! votarem! votarem!'. Quan la gent gran sortia de votar, la gent cridava ?hem votat!'. Va ser una experiència que no podré oblidar mai. Uns dies abans, recordo que estava amb gent de les CUP i els vaig dir: "Només hi ha una cosa que em molesta de l'1 d'octubre, i és que abans era l'aniversari de la dissolució de **Kortatu**, i ara serà el dia de la independència de Catalunya" [Riu].

Dies més tard hi va haver la declaració fallida d'independència, el 27 d'octubre.

Aquell dia també era a Barcelona, en una trobada secreta que es va fer a un hotel amb la política nord-americana Angela Davis, el dirigent basc Arnado Otegi, l'exdiputat David Fernàndez i jo. Va ser secreta perquè en aquell moment no volíem que se sapigués que estàvem junts. Amb Davis, un grup de suport i els seus familiars ja havíem intentat visitar Otegi a la presó de Logronyo, però no li van permetre l'entrada. L'any 2016, quan finalment va sortir al carrer, ens vam unir i ja vam sopar junts.

Què creus que n'ha quedat al cap d'un any?

Crec que li hauríeu de dir la República de l'U d'Octubre, tot i que encara no s'hagi fet realitat. És molt més bonica aquesta commemoració que no pas la del 27... Fins i tot caldria plantejar si cal moure la Diada a l'1 d'octubre, seria preciós. Però vaja, això són qüestions que us tocarà decidir a vosaltres. Pot semblar que s'ha fet un pas enrere? Sí, però sempre n'hi ha, són per agafar impuls.

Què creus que va fallar després del referèndum de l'1-O?

És complicat. Al País Basc hi havia gent que es preguntava: "Què fan les CUP? Haurien d'actuar d'una altra manera". I jo els deia: "Cal respectar la gent de Catalunya, que ha sabut molt bé com fer caminar el procés fins aquí". Per a mi va ser exemplar tot el que va passar, i també va ser molt dur, perquè la no-violència comporta situacions extremes. A Euskal Herria hem conegut molt bé la violència policial, i sabem perfectament com respon l'Estat espanyol als qui s'hi oposen. Hem vist també com en l'àmbit internacional de cop i volta se't tanquen totes les portes. El fet que hagi estat una lluita tan exemplar i tan imaginativa... que busquessin les urnes i no en trobessin cap, tot i haver-n'hi a cada poble i a cada barri... és l'exemplaritat del procés, i per això el seu recorregut és tan important. La situació actual és un impàs en què la gent pot sentir-se frustrada o cansada. És comprensible perquè s'ha patit la repressió de l'Estat, que ha detingut els polítics i els ha mantingut a la presó i a l'exili, fins i tot amb un canvi de govern que no ha estat capaç de canviar la situació. Entenc perfectament que hi hagi hagut un pas enrere. Han estat, de fet, dos passos endavant i un enrere. Però de cop i volta va arribar la Diada del 2018, i va tornar a sortir tota la gent al carrer.

Hi ha un moviment social fort, però com creus que cal aplicar el resultat de l'1-O per implementar la República?

Jo no tinc una fórmula màgica, no existeix. Cada país ha de definir el seu propi camí per fer. Un any tampoc és tant. Fins i tot, crec que el que cal valorar és el treball de tots aquests anys, i la manera com es va aconseguir arribar fins a l'1 d'Octubre.

Fermin Muguruza. Foto: Xavier Mercadé